सहकार्य याबद्दल सर्वांचे हार्दिक आभार. इतर प्रशासकीय कर्मचारी वर्गाचेही मन:पूर्वक आभार.

माझ्या संशोधनकार्यास सहकार्य करण्यामध्ये सिंहाचा वाटा असणारे माझे जीवनसाथी श्री. अरविंद गोसावी आणि प्रोत्साहन देणारे माझे इतर सर्व कुटुंबीय यांचे ऋण औपचारिकपणे व्यक्त करण्यापेक्षा त्यांच्या ऋणात राहणेच चांगले. या संशोधन कार्यास सक्रिय सहकार्य करणारे माझे बंधू श्री. विजय पाठक यांना मन:पूर्वक धन्यवाद। याशिवाय या संशोधन कार्यास ज्या ज्ञात-अज्ञात व्यक्तींचे सहकार्य लाभले त्या सर्वांचा मी याठिकाणी ऋणनिर्देश करते.

या शोध प्रबंधाचे टंकलेखन सौ. सुवर्णा संजय हसबडे यांनी अतिशय सुंदर व सुबक केलेले आहे. याबद्दल त्यांचेही मन:पूर्वक आभार. तसेच या शोध प्रबंधाची सुबक बांधणी करून देणाऱ्या राजहंस प्रेसचेही आभार.

स्थळ : सांगली

[सौ. अपर्णा अरविंद गोसावी]
संशोधिका.

* अनुक्रमणिका *

शीर्षक

प्रतिज्ञापत्र

प्रमाणपत्र

ऋणनिर्देश

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
एक	प्रास्ताविक	१ ते १९
	१.१ संशोधन समस्येची पार्श्वभूमी	२
	१.२ समस्येचे शब्दांकन	५
	१.३ संशोधन समस्येचे महत्व	९
	१.४ संशोधनाची उद्दिष्टे	१०
	१.५ संशोधन विषयाशी संबंधित साहित्याचे समालोचन	११
	१.६ संशोधनाची व्याप्ती व मर्यादा	१४
	१.७ संशोधनाची पध्दती व साधने	१५
	१.८ प्रकरणीकरण	१७
	संदर्भ सूची	१९
दोन	मराठी भाषेचे अध्ययन व अध्यापन	२० ते ४३
	२.१ प्रस्तावना	२१
	२.२ मराठी भाषेचे महत्व	२१
	२.३ मराठीच्या अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्टे	२४

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
दोन	[पुढे चालू..]	
	२.३.अ प्रथम स्तरावरील मराठी भाषेच्या अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्टे	२४
	२.३.ब द्वितीय स्तरावरील मराठीच्या अध्ययन अध्यापनाची उद्दिष्टे	२८
	२.४ मराठी भाषेचा अध्यापक	३१
	२.५ मराठी विषयाच्या अध्यापनपध्दती	३६
	२.६ मराठी विषयासाठी अभ्यासपूरक उपक्रम	४०
	२.७ समारोप	४२
	संदर्भ सूची	४३
तीन	<u>इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील माध्यमिक स्तरावरील मराठी विषयाच्या अध्ययनविषयक समस्या</u>	४४ ते ७५
	३.१ प्रस्तावना	४५
	३.२ मराठीचे अध्यापन करताना येणा-या अडचणी	४६
	३.३ विद्यार्थ्यांना मराठीच्या अध्यापनात जाणविणा-या त्रुटी	५०
	३.४ विद्यार्थ्यांनी अध्ययन-अध्यापन प्रभावी व्हावे यासंबंधी केलेल्या सूचना	५४
	३.४.अ मराठी विषयाचे शिक्षक	५४
	३.४.ब मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम	५७

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
तीन	[पुढे चालू...]	
	३.४.क मराठी विषयाचे पाठ्यपुस्तक	५८
	३.४.ड मराठी विषयासंदर्भातील उपक्रम	५९
	३.४.इ गंथालय	६०
	३.४.फ वर्गातील वातावरण	६२
	३.४.ग शिक्षक-विद्यार्थी-विद्यार्थी संबंध	६२
	३.४.ह अवांतर वाचन-लेखन	६३
	३.५ मराठी विषयाचे अध्ययन-अध्यापन आणि अभ्यासपूरक कार्यक्रम	६४
	३.६ विद्यार्थ्यांना मराठी विषय आवडण्याची व नावडण्याची कारणे	६९
	३.७ समारोप	७५
चार	<u>इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील माध्यमिक स्तरावरील मराठी विषयाच्या अध्यापनविषयक समस्या</u>	७६ ते १३४
	४.१ प्रस्तावना	७७
	४.२ मराठीच्या अध्यापकांची शैक्षणिक पात्रता	७७
	४.३ इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत मराठी विषय शिकविणा-या अध्यापकांचा अध्यापन अनुभव	८३
	४.४ इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठी भाषेचा स्तर	८६

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक		पृष्ठांक
चार	[पुढे चालू...]		
	४.५	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठी भाषेच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे	८६
	४.६	मराठी विषयाचे अध्यापन करताना येणा-या अडचणी	९१
	४.७	मराठीचे अध्यापन प्रभावी होण्यासाठी आवश्यक असणा-या बाबी	९५
	४.८	मराठीचे अध्यापन करण्यासाठी इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत माध्यमिक स्तरावर वापरल्या जाणा-या पध्दती	९८
	४.९	मराठीच्या पद्य विभागाचे अध्यापन	१०३
	४.१०	मराठीच्या व्याकरणाचे अध्यापन	१०६
	४.११	मराठीतील निरनिराळया लेखनप्रकारांचे अध्यापन	१०९
	४.१२	मराठीच्या अध्ययन-अध्यापनविषयीचा दृष्टीकोन	१११
	४.१२.अ	मराठीच्या अध्ययन-अध्यापनाविषयीचा विद्यार्थ्यांचा दृष्टीकोन	१११
	४.१२.ब	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठीच्या अध्ययन-अध्यापनाविषयीचा पालकांचा दृष्टीकोन	११२ ११२
	४.१२.क	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठीच्या अध्ययन-अध्यापनाविषयीचा व्यवस्थापकांचा दृष्टीकोन	११३

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक		पृष्ठांक
चार	[पुढे चालू...]		
	४.१३	मराठीच्या अध्यापनात इंग्रजी माध्यमाचा परिणाम	११५
	४.१३.अ	मराठी शब्दाच्या स्पष्टीकरणासाठी इंग्रजी प्रतिशब्दाचा वापर	११६
	४.१३.ब	मराठीच्या शब्दस्पष्टीकरणासाठी करावा लागणारा अभ्यास	११७
	४.१३.क	मराठीच्या पाठांचा सारांश अगर स्पष्टीकरण करताना होणारा इंग्रजी माध्यमाचा परिणाम	११८
	४.१४	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत मराठीचे अध्यापन परिणामकारक होण्याच्या दृष्टीने मराठीच्या अध्यापकांनी व्यक्त केलेल्या अपेक्षा	११९
	४.१४.अ	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठीचा अध्ययनार्थी	१२०
	४.१४.ब	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठीचा अभ्यासक्रम	१२१
	४.१४.क	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठी अध्यापनाची उद्दिष्टे	१२२
	४.१४.ड	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठीचे पाठ्यपुस्तक	१२३
	४.१४.इ	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेतील मराठी विषयाच्या तासिका	१२३

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक		पृष्ठांक
चार	[पुढे चालू...]		
	४.१४.फ	ग्रंथालय	१२४
	४.१४.ग	मराठी विषयाची दृकश्राव्य साधने	१२५
	४.१४.ह	मराठी विषयाच्या चाचणी परीक्षा	१२६
	४.१४.ज	मराठी विषयाच्या तोंडी परीक्षा	१२७
	४.१४.ख	मराठी विषयाचे अभ्यासानुवर्ती व अभ्यासपूरक कार्यक्रम	१२८
	४.१४.ल	मराठी विषयाचे अभ्यासेतर कार्यक्रम	१२९
	४.१४.म	मराठी विषयाचे स्वाध्याय	१३०
	४.१४.न	हस्ताक्षर व लेखन विकास	१३१
	४.१४.प	मराठी विषयातील वाचन विकास	१३२
	४.१५	संशोधनास आवश्यक अशा बाबी	१३३
	४.१६	समारोप	१३४
पाच	निष्कर्ष व शिफारशी		१३५ ते १७५
	५.१	प्रस्तावना	१३६
	५.२	अध्ययनविषयक निष्कर्ष व शिफारशी	१३६
	५.३	अध्यापनविषयक निष्कर्ष व शिफारशी	१४०
	५.३.अ	मराठीतील पद्य विभागाच्या अध्यापनासंबंधीचे निष्कर्ष व शिफारशी	१४८
	५.३.ब	मराठीतील व्याकरणविषयक अध्यापनासंबंधीचे निष्कर्ष व शिफारशी	१५९

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक		पृष्ठांक
पाच	[पुढे चालू...]		
	५.३.क	मराठीतील लेखन प्रकारांच्या अध्यापनाविषयीचे निष्कर्ष व शिफारशी	१६०
	५.४	मराठी विषयाच्या अध्ययन-अध्यापनाविषयीच्या दृष्टीकोनाबाबत निष्कर्ष व शिफारशी	१६१
	५.५	मराठीच्या अध्यापनात इंग्रजी माध्यमाच्या होणा-या परिणामाविषयीचे निष्कर्ष व शिफारशी	१६२
	५.६	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत मराठीचे अध्यापन परिणामकारक होण्याच्या दृष्टीने मराठीच्या अध्यापकांनी घटकाबाबत व्यक्त केलेल्या सूचना व अपेक्षा विषयक निष्कर्ष व शिफारशी	१६४
	५.६.अ	मराठी विषयाचा अध्ययनार्थी	१६४
	५.६.ब	मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम	१६४
	५.६.क	मराठी विषयाची उद्दिष्टे	१६५
	५.६.ड	मराठी विषयाचे पाठ्यपुस्तक	१६५
	५.६.इ	मराठी विषयाच्या तासिका	१६६
	५.६.फ	ग्रंथालय	१६६
	५.६.ग	मराठी विषयाची दृकश्राव्य साधने	१६७
	५.६.ह	मराठी विषयाच्या चाचणी परीक्षा	१६७

प्रकरण क्रमांक	शीर्षक		पृष्ठांक
पाच	[पुढे चालू...]		
	५.६.ज	मराठी विषयाच्या तोंडी परीक्षा	१६८
	५.६.व	मराठीचे अभ्यासानुवर्ती व अभ्यासपूरक उपक्रम	१६८
	५.६.ल	मराठी विषयाचे अभ्यासेतर उपक्रम	१६९
	५.६.म	मराठी विषयाचे स्वाध्याय	१६९
	५.६.न	मराठीचे हस्ताक्षर व लेखन विकास	१७०
	५.६.प	मराठी विषयातील वाचनविकास	१७०
	५.७	सर्वसाधारण निष्कर्ष व शिफारशी	१७१
	५.८	पुढील संशोधनासाठी कांही विषय	१७२
	५.९	समारोप	१७५
	परिशिष्टे -		१७६ ते २१५
	अ]	विद्यार्थी प्रश्नावली	१७७
	ब]	अध्यापक प्रश्नावली	१८५
	क]	प्रश्नावली भरून देणा-या विद्यार्थ्यांची यादी	१९७
	ड]	प्रश्नावली भरून देणा-या अध्यापकांची यादी	२०७
	संदर्भ ग्रंथ सूची		२०९

* सारणीची यादी *

अनुक्रम	सारणी क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
१	३.१	द्वितीय भाषा म्हणून मराठी विषयाचे अध्ययन करताना येणा-या अडचणी	४६
२	३.२	मराठीच्या अध्यापनात आढळणा-या त्रुटी	५१
३	३.३	मराठीचे अध्ययन-अध्यापन व अभ्यासपूरक कार्यक्रम	६४
४	३.४	मराठी विषयाची आवड-नावड	६९
५	३.५	मराठी विषय आवडण्याची कारणे	७०
६	३.६	मराठी विषय न आवडण्याची कारणे	७२
७	३.७	संमिश्र प्रतिसाद देणा-या विद्यार्थ्यांची कारणे	७३
८	४.१	अध्यापकांची शैक्षणिक पात्रता	७८
९	४.२	अध्यापकांची पदवी परीक्षेचे मुख्य व गौण विषय	७९
१०	४.३	पदव्युत्तर परीक्षेस मुख्य व गौण विषय असलेल्या अध्यापकांची संख्या	८०
११	४.४	मराठी विषयाच्या अध्यापकांची व्यावसायिक पात्रता	८१
१२	४.५	मराठी विषय शिकविणा-या अध्यापकांनी बी.एड्.ला निवडलेल्या अध्यापन पध्दती	८२
१३	४.६	अध्यापकांचा अध्यापनानुभव	८३

अनुक्रम	सारणी क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
१४	४.७	इंग्रजी माध्यमाच्या माध्यमिक शाळेत मराठी विषय शिकविण्याचा अनुभव	८५
१५	४.८.अ	मराठीच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य होण्याबाबतचे मत	८७
१६	४.८.ब	मराठीच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य होण्याचे प्रमाण	८८
१७	४.८.क	मराठीच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य होत नसल्यासंबंधीची कारणे	८९
१८	४.८.ड	मराठीच्या अध्यापनातून साध्य होणारी उद्दिष्टे	९०
१९	४.९	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत मराठीचे अध्यापन करताना येणाऱ्या अडचणी	९१
२०	४.१०	मराठीचे अध्यापन प्रभावी होण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या बाबी	९५
२१	४.११	मराठीच्या अध्यापन पध्दतीच्या वापराचे प्रमाण	९९
२२	४.१२	परिणामकारक पध्दतीचा वापर करता येण्याविषयीचा अनुभव	१०१
२३	४.१३.अ	विद्यार्थ्यांचा मराठी विषयाबाबतचा दृष्टीकोन	११२
२४	४.१३.ब	मराठीच्या अध्ययन-अध्यापनाविषयी पालकांचा दृष्टीकोन	११३

अनुक्रम	सारणी क्रमांक	शीर्षक	पृष्ठांक
२५	४.१३.क	मराठीच्या अध्ययन-अध्यापनाविषयीचा व्यवस्थापकांचा दृष्टीकोन	११३
२६	४.१४.अ	मराठीच्या अध्यापनात इंग्रजी माध्यमाचा परिणाम	११५
२७	४.१४.ब	मराठी शब्दाच्या स्पष्टीकरणासाठी इंग्रजी प्रतिशब्दाचा वापर	११७
२८	४.१४.क	मराठीच्या शब्दस्पष्टीकरणासाठी करावा लागणारा वेगळा अभ्यास	११८
२९	४.१४.ड	पाठांचा सारांश अगर स्पष्टीकरण करताना इंग्रजी माध्यमाचा होणारा परिणाम	११८

नकाशा व आलेख यांची यादी

अनुक्रम	तपशील	पृष्ठांक
१	सांगली जिल्हयातील मिरज तालुका दाखविणारा नकाशा	६
२	मिरज तालुक्यातील इंग्रजी माध्यमाच्या शाळा दाखविणारा नकाशा	७
३	द्वितीय भाषा म्हणून मराठी विषयाचे अध्ययन करताना येणा-या अडचणी	४८-अ ते ४८-ब
४	मराठीच्या अध्यापनात आढळणा-या त्रुटी	५२-अ
५	मराठीच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य होण्याबाबतचे मत	८७
६	मराठीच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य होण्याचे प्रमाण	८८
७	इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत मराठीचे अध्यापन करताना येणा-या अडचणी	९२-अ